

วิจารณ์หนังสือ : Book Review  
“สัมภารวิบาก ชื่อรอง กว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า”  
**Long Before Being A Buddha**

ผู้เขียน : นาคะประทีป

ปีที่พิมพ์ : 2552

จำนวนหน้า : 367 หน้า

สำนักพิมพ์ : คณะสงฆ์กรุงเทพมหานครและพุทธศาสนิกชนทั่วไป

ISBN 978-974-235-650-7



ศศิธร บุตรดี และ พระครูพิศาลสารบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

**Sasithorn Bootdee and Phrakru Phisalsarbunthit**

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nongkhai Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: pookie2517@gmail.com

\*\*\*\*\*

## บทนำ

หนังสือเรื่อง “สัมภารวิบาก ชื่อรอง กว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า” เขียนโดย นาคะประทีป เล่มนี้เป็นหนังสือที่มีคุณค่ายิ่ง ซึ่งว่าด้วยข้อปฏิบัติอันเกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างละเอียด เริ่มตั้งแต่ทรงตั้งปณิธานครั้งแรก จวบจนตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ ซึ่งเป็นแบบอย่างและแนวทางที่ดีแก่บุคคลผู้หวังประโยชน์สุขต่อบุคคลอื่นและตนเอง หากแยกศัพท์จะมี 2 บท คือ สัมภาระ + วิบาก ซึ่งสัมภาระ แปลว่า การสะสม หมายถึงการสะสมบารมี ได้แก่ ทานบารมี ศีลบารมี ทั้งสิบห้า หรือสิบประการ หากกล่าวโดยพิศดาร จำแนกเป็นบารมีอย่างธรรมดา 10 อุปบารมี 10 และปรมัตบารมี 10 เรียกว่าบารมี 30 และยังมีชื่อที่มีเนื้อความอย่างเดียวกันอีก ดังเช่นบุญญสัมภาระ คือการสะสมบุญ ญาณสัมภาระคือการสะสมปัญญา โภธิสัมภาระคือการสะสมบารมีเพื่อสัมมาสัมโพธิญาณ และคำว่า วิบาก แปลว่า ผล ดังนั้น สัมภารวิบาก จึงแปลได้ว่า การสะสมเหตุหรือบารมีจนเต็มบริบูรณ์เพื่อผลคือสัมมาสัมโพธิ การเรียนรู้เรื่องของพระพุทธเจ้าโดยตลอดสาย คือตั้งแต่จิตปรารถนาสัมมาสัมโพธิญาณ ย้อนอดีตไปหลายหลายโกฏีกัปกว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้า ได้สร้างบารมีเต็มบริบูรณ์ กว่าที่เราจะได้รู้จักพระธรรมคำสอนแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ พระธรรมอันมี

\*วันที่รับบทความ: 29 สิงหาคม 2565; วันแก้ไขบทความ 26 ตุลาคม 2565; วันตอบรับบทความ: 27 ตุลาคม 2565

Received: August 29, 2022; Revised: October 26, 2022; Accepted: October 27, 2022

ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ล้วนเกิดจากเหตุ คือบารมีของพระพุทธเจ้า ที่ทรงบำเพ็ญมาทั้งสิ้น หนังสือสัมภารวิบาก เล่มนี้ ทำให้ผู้อ่านรู้จักพระพุทธเจ้า ทำให้เข้าใจความเป็นเหตุเป็นผล ของพระรัตนตรัย ดังนั้นเมื่อเข้าใจดีแล้ว สัทธรรมปฏิรูปกิติ การกล่าวต่อ การทำลาย ด้วยความหวังดี ก็จะไม่เบาบางลดลงไปได้ เพราะเข้าใจรัตนะที่หนึ่งดี ก็จะช่วยรักษารัตนะที่สอง และที่สามไว้ ให้สืบต่อไปชั่วกาลนาน ดังพระพุทธพจน์ตรัสในมหาปรินิพพานสมัยว่า “ธรรมวินัยที่เราบัญญัติแล้ว จักเป็นศาสดาของท่านทั้งหลาย” (ที.ม. (ไทย) 10/216/164) แสดงว่าแม้พระองค์ ทรงดับขันธปรินิพพานมาแล้ว 2565 ปี พระธรรมวินัยยังดำรงอยู่ เพื่อให้พุทธบริษัทปฏิบัติถูก ดำเนินตนให้ถูก ทางได้ แล้วก็ประกาศความที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ดี ความที่พระธรรมเป็นธรรมที่สมควร และความที่พระสงฆ์ ปฏิบัติถูก

หนังสือเล่มนี้มีขนาดประมาณครึ่ง A4 จัดพิมพ์โดย คณะสงฆ์กรุงเทพมหานครและพุทธศาสนิกชน ทั่วไป มีความหนา 367 หน้า ปกแข็ง ปกหน้ามีชื่อหนังสือ สัมภารวิบาก ชื่อรอง กว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า สีทอง อยู่ด้านล่าง ด้านบนเป็นภาพปก มีภาพวาดการ์ตูนลายไทย เป็นภาพวาดนายสำเภาหนุ่มแบกมารดาว่ายข้าม มหาสมุทร ซึ่งเป็นชาติแรกของพระพุทธเจ้าที่ตั้งจิตปรารถนาความเป็นพระพุทธเจ้า และหนังสือเล่มนี้ ได้ จัดแบ่งออกเป็น 6 ตอน มีนิทานทั้งหมด 16 เรื่อง ในตอนที่ 6 ภาคผนวก ว่าด้วยปัญหา มีตารางแสดง 4 อสงไขย แสนกัป และมีตารางแสดงการนับสังขยาคุณท้ายเล่ม

## โครงสร้างหรือเนื้อหา

หนังสือ “สัมภารวิบาก ชื่อรอง กว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า” ใจความสำคัญ ของบทความนี้ ประกอบด้วยเนื้อหา 6 ตอน ดังนี้

### ตอนที่ 1 กัปปกถา กล่าวด้วยเรื่องกัปต่างๆ

การกำหนดเริ่มกาลเมื่อพุทธจักรโพธิสัตว์เจ้า นี้กัปนิชานว่าจะขอตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านี้ก็อยู่แต่ใน พระหฤทัย แต่ยังมีออกพระวาจา นานนับได้ 7 อสงไขยกัป

จากนั้นเปล่งอุทานวาจาออกปรารถนาพุทธภูมิได้ กำหนดออกแต่พระวาจาปรารถนาเฉพาะต่อพุทธ ภูมิได้แล้วนั้น นานนับได้ 9 อสงไขยกัป

แล้วจึงปรารถนาพร้อมทั้งกายวาจาและใจได้ กำหนดแต่พระองค์ปรารถนาพร้อมด้วยกายวาจาและ ใจดังนั้นได้แล้ว นานนับได้ 4 อสงไขยเศษแสนกัป จึงได้ตรัสเป็นองค์พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้ง ปวง

หากกำหนดรวมทั้งสิ้นด้วยกันนานนับได้ 20 อสงไขยเศษแสนกัป จึงได้ตรัสเป็นพระสรพเพชญพุทธ เจ้า ทรงนามพระศรีศากยมุนีโคดมบรมไตรโลกกุตตมาจารย์ นับเป็นเวลาที่ยาวนาน ซึ่ง 1 อสงไขย หากนับเป็น จำนวนปริมาณ คือ 1 ตามด้วยเลขศูนย์ 140 ตัว

**ตอนที่ 2 นิทานกถา** กถาว่าด้วยเรื่องเหตุของความเป็นพระพุทธเจ้า มีนิทาน 2 คือ พาทิรนิทาน และมหานิทาน คือเรื่องราวกล่าวถึงพระชาติของพระบรมโพธิสัตว์ เมื่อแรกยังมีได้ตั้งพระหฤทัยว่าจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า เหตุยังมีได้ประสบพบพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในกาลก่อน

### 2.1 พาทิรนิทาน ว่าด้วยความปรารถนาที่มีใช้ต่อพระพักตร์ 4 เรื่อง มีดังนี้

#### 2.1.1 เรื่อง นายสำเภาหนุ่มแบกมารดาว่ายข้ามมหาสมุทร

ณ เมื่ออดีตกาลพระบรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมาณพหนุ่ม ณ ตระกูลเชื้อใจ แขวงคันธรชนบท เมื่อบิดาถึงอนิจกรรมแล้ว พระบรมโพธิสัตว์ก็ไม่ประมาท หมั่นดูแลเอาใจใส่มารดา หาหักไม้ ใบผัก นำมาขายเพื่อจ่ายได้อาหารเลี้ยงดูมารดาและนึกเป็นห่วงว่าตอนนี้ยังมีเรี่ยวแรงประกอบกรงาน หากแก่ตัวกำลังถดถอยคงทำงานแบบนี้ไม่ได้ จึงเข้าไปพบพ่อค้าผู้ใหญ่นายสำเภาและขอเดินทางไปสุวรรณภูมิด้วย เมื่อเห็นรูปสมบัติพระบรมโพธิสัตว์นั้นไพบุลย์อุดมสมเป็นผู้มีกำลังทั้งกายและปรีชาจึงรับอนุเคราะห์ ให้ทั้งค่าจ้างเสบียงอาหารและทรัพย์อื่น ยินดีให้เดินทางไปสุวรรณภูมิพร้อมด้วยมารดา เมื่อสำเภาแล่นไปในมหาสมุทรได้ 7 วัน เกิดลมพายุใหญ่สำเภาอัปปาง คนบนเรือเสียชีวิตจำนวนมาก พระบรมโพธิสัตว์โผนกระโจนเพื่อรักษาชีวิตพร้อมให้มารดานั่งเหนื่อคอพาว่ายข้ามมหาสมุทร สู้อดทน พยายามอุตสาหะฝ่ากำลังน้ำที่เชี่ยวเค็ม คลื่นใหญ่โดย ณ กาลนั้นท้าวสุทธาวาส มหาพรหมในชั้นออกนิชฐภพ ได้รู้ว่ากาลล่วงไปสงไชยกัป 1 แล้ว ยังมีได้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้สักพระองค์หนึ่งเลย เมื่อเล็งเห็นบุรุษบริจาคนมชีพเพื่อประโยชน์แก่มารดา สละชีวิตตนเพื่อจะพามารดาให้ถึงฝั่ง เป็นบุคคลผู้มีใจพยายามมั่นคง นับว่าเป็นผู้สามารถในพุทธกรณธรรม ท้าวมหาพรหมก็คิดจิต ให้พระโพธิสัตว์**นิกปณิธานปรารถนาพุทธภูมิ** ณ เวลานั้นเมื่อสหายมารดาว่ายประสบหู่คลื่นจนจะหมดเรี่ยวแรง ด้วยอำนาจแห่งน้ำพระหฤทัยที่ท้าวมหาพรหมให้นึกก็บังเกิดว่า ถ้าเราถึงแก่ชีวิตในมหาสมุทรกับมารดา ขอให้กุศลที่แบกเป็นปัจจัยให้ถึงพระโพธิญาณ เราจะพึงทำสัตว์ทั้งหลายให้ตรัสรู้ด้วย อนึ่งเมื่อเราเปลื้องตนออกจากวิภูฏสงสารแล้ว เราก็จะพึงทำสัตว์ให้เปลื้องตนพ้นจากสงสารด้วย คิดฉะนี้แล้วพระองค์ก็ทรงอุตสาหะแบกมารดาว่ายข้ามมหาสมุทร 3 วันจึงถึงฝั่ง และได้เลี้ยงดูมารดาด้วยความยากอุตสาหะจนสิ้นชีวิต แล้วพระองค์ก็ได้ขึ้นไปบังเกิดในสุคติ

#### 2.1.2 เรื่อง พระเจ้าสัตตตะปาปะ หรือพระเจ้าคชปิยะ

เมื่อสมัย พระบรมโพธิสัตว์เจ้าจตุจากเทวโลก ได้มาบังเกิดในชัตติยตระกูล ณ เมืองสิริมตี ทรงเป็นกษัตริย์พระนามว่าสัตตตะปาปะนราธิราช มีพระหฤทัยรักใคร่ในหัตถิพาหนะ หากทรงสดับว่ามีมลคลคชสารประเสริฐอยู่ที่ใดก็จะทรงอุตสาหะเสด็จไปประทับแรม

เมื่อครั้งพญาคชาธารได้กลืนอายนางพังทั้งหลายเกิดความเมามน คลุ้มคลั่งพังค้ายแล้วลุยเล่นเข้าป่าไปด้วยเร่าร้อนด้วยราคะกิเลส ครั้นไปทันนางชางเถื่อนในไพร สำเร็จมโนรถประสงค์ของตนแล้วจึงกลับมาจากนั้นนายหัตถาจารย์แสดงมนต์ให้ชิงวงจับเอาก้อนเหล็กถูกเป็นเปลวไฟก็ยังยอมทนเพราะเหตุกลัวนายหัตถาจารย์ พระองค์กลัวว่าพญาชางจะถึงแก่ภรรณจะจึงสั่งให้นายหัตถาจารย์บอกให้พญานาคเขนทร์ทั้ง ก้อนเหล็กนั้นเสีย พระองค์ทรงรำพึงและสังเวชในพระราชหฤทัยแสนทวิ จึงเปล่งวาทีว่า โอหนอ สมเพชนักหนา

ด้วยฝูงสัตว์ทั้งหลายมาติดต้องข้องขัดอยู่ด้วยราคะด่างฤษณากองกิเลส คือราคะนี้มีพิชพิลึกพิ๊งกล้วยงนัก ราคะคือความกำหนัดนี้ย่อมมีอาทินวโทษเป็นอันมาก ก็เพราะเพลิงราคะมีกำลังหยาบซำกล้าแข็งร้อนรุ่มสุ่มทรวงสัตว์ทั้งหลายอยู่อย่างนี้นั้นเป็นเหตุ สัตว์ทั้งหลายอาศัยราคะกิเลสนี้และมาย่ำยีบีฑา (เบียดเบียน) นำทุกข์มาท่วมถมให้จมอยู่ในโลกโอฆสงสาร (การเวียนเกิดเวียนตายในห้วงของกิเลส) ไม่สิ้นสุดลงได้ เพราะสัตว์ทั้งหลายอาศัยราคะกิเลสจึงเป็นเหตุให้ไปตกหมกหม้ออยู่ในมหานรกทั้ง 8 ขุม เมื่อพระองค์ตรัสแสดงโดยเห็นโทษแห่งราคะกิเลสแล้วทรงคำนึงในพระทัยว่า สัตว์ทั้งหลายในโลกสันนิวาสนี้ จักพ้นจากวิญญูทุกข์ได้ด้วยธรรมะประการใด ทรงเห็นแน่ในพระหฤทัยว่า ธรรมทั้งหลายนอกจากพุทธคุณธรรมคือภูมิปัญญาแล้ว ก็ไม่เห็นว่าจะมี เพราะฉะนั้นพระองค์จึงหยังพระหฤทัยลงเที่ยง ถือเอาพุทธภูมิปัญญาว่า เราได้ตรัสรู้พระโพธิญาณแล้ว ก็จักทำสัตว์ให้ตรัสรู้ด้วย เราพ้นแล้วจากทุกข์ในสังสารวัฏ เราก็จักทำสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ในสังสารวัฏได้ด้วยกัน จากนั้นก็ทรงสละราชสมบัติ เทียวไปสู่ป่าหิมวันต์ แล้วก็ทรงบรรพชาเป็นดาบส ปฏิบัติอยู่ตราบเท่าพระชนมายุชยแล้วก็ได้ขึ้นไปบังเกิดในสวรรค์เทวโลก

### 2.1.3 เรื่อง พระพรหมดาบส

พระบรมโพธิสัตว์ครั้งจตุตถจากเทวโลก เกิดในตระกูลพราหมณ์ชื่อว่าสาลินี ณ แคว้นมคธราช เมื่อเจริญวัยก็ศึกษาสำเร็จในไตรเวทวงศ์ได้เป็นอาจารย์แห่งพราหมณ์มานพทั้งหลาย 500 เมื่อมารดาบิดาล่วงแล้วก็แบ่งปันสละสรรพสมบัติทั้งสิ้นแล้วสละขรวาสวิสัย บรรพชาเป็นดาบส จากนั้นพราหมณ์มานพอื่นทั้ง 500 ก็ออกบรรพชาตาม วันหนึ่งพระบรมโพธิสัตว์ได้ขึ้นไปบ้นทรภูมาเพื่อจะแสวงหาผลไม้ พบแม่เสือที่กำลังหิวโซ ไม่ช้านานต้องกินลูกเสือน้อยของตนเป็นอาหาร พระบรมโพธิสัตว์แลเห็นอาการแม่เสือ แลนึกถึงร่างกายตน ทรงรำพึงว่าร่างกายนี้เปลา่จากแก่นสาร มีแต่โรค ขรา กายนี้เป็นที่เกิดแห่งกองทุกข์ เมื่อนึกไปก็ให้เห็นพุทธคุณธรรม ก็เข้าพระหฤทัยว่าขึ้นชื่อว่าพุทธคุณธรรมนี้ ถ้าพุทธบุคคลใดไม่สามารถที่จะกระทำการที่บุคคลอื่นทำได้ยาก บริจาคสิ่งที่บุคคลอื่นบริจาคมได้ยาก ให้ทานอันบุคคลอื่นให้ได้ยาก อดกลั่นกรรมอันบุคคลอื่นอดกลั่นได้ยาก แล้วจึงจะเป็นพระพุทเจ้าได้ เราจักให้สรีระของเรากับทั้งชีวิตนี้ให้เป็นทานแก่แม่เสือดวงนี้ เพื่อประโยชน์จะให้เกิดเป็นการเกื้อหนุนแก่สัตว์ทั้งปวง เราจะเป็นห่วงอันใด ทรงคำนึงดังนี้แล้ว จึงทรงตั้งจิตอธิษฐานว่า ด้วยบุญกรรมนี้ ขอเราจงได้ตรัสเป็นพระพุทเจ้าในอนาคตกาล ให้เราได้นำสัตว์ทั้งหลายให้ถึงความระงับดับทุกข์ในสังสารวัฏนี้เถิด แล้วพระองค์จึงโจนจากยอดม้นทรภูมา ตกลงเฉพาะหน้าเสือโคร่งแม่ลูกอ่อน

พระบรมโพธิสัตว์เมื่อทำลายขันธชาติชีวิตินทรีย์แล้วก็ได้ขึ้นไปบังเกิดในสุราลัยสถาน บรรดาเทพทุกอมรพิมามีสมเด็จเจ้าวสุขัมบดีและพรหมสุทธาวาสเป็นประธาน ต่างพระองค์ก็แห่ซ้องสาธุการ กระทำอนุโมทนาสนั่นทั่วทั้งหมื่นโลกธาตุ

### 2.1.4 เรื่อง พระราชบุตรถวายน้ำมันเมล็ดพันธุ์ผักกาด

พระบรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นช่างทอง กำเนิดในตระกูลช่างทอง เป็นผู้ฉลาด ทรงรูปสิริเลิศล้ำบุรุษ แต่เกิดต้องตาต้องใจนางกาญจนวดีซึ่งมีสามีอยู่แล้ว วางกลอุบายจนได้อยู่ร่วมภิรมย์สังวาสกามรตี สมมโนรถ (อยู่ด้วยกันตามประสงค์) เป็นเวลา 3 เดือน เนื่องด้วยราคาทิกิเลสนี้ พระบรมโพธิสัตว์ต้องตกนรก

เพราะอาชิตกรรมกายทุจริต (กรรมที่บุคคลสั่งสมไว้) ได้เสวยทุกขเวทนาแสนสาหัสในอบายภูมิ 4 นานนับถึง 14 กัป จากนั้นเมื่อจุติจากนรก แล้วเกิดเป็นกระเทย 500 ชาติ เป็นพา 500 ชาติ เป็นโค 500 ชาติ เพราะอำนาจเศษอุกศลปรทารกรรม (การประพฤติล่วงเมียมคนอื่น) แล้วจึงเกิดเป็นกนิษฐภคินีของพระปุราณที่ปึงกร พุทธเจ้า ชื่อว่าพระนางสมิตตาผู้มีกมลประสาทโสมนัสศรีธาถวายน้ำมันพันธุ์ฝักกาด เมื่อจัดถวายพระคุณเจ้า ได้น้อมพระเศศถวายอภิวาท ตั้งปณิธานปรารภว่า ด้วยเดชะอาณิสงส์ผลทานนี้เป็นปัจจัย นานไปในอนาคต จักขอได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่าสิทธัตถะ เหมือนด้วยชื่อแห่งน้ำมันพันธุ์ฝักกาดนี้

2.2 มหานิทาน ว่าด้วยความปรารภนาต่อพระพักตร์ 3 เรื่อง มีดังนี้

2.2.1 เรื่อง พระเจ้าออรตีเทวราช (หรือพระเจ้าอติเทพ) เป็นจิตตปณิธานครั้งแรก

เมื่อครั้งพระบรมโพธิสัตว์จุติจากพระชาติที่เป็นพระราชาบุตรหลานิสงส์ที่ได้ถวายน้ำมันพันธุ์ฝักกาด ตามสง ก็ได้ไปบังเกิดเป็นเทพบุตร เสวยทิพยสมบัติเป็นบรมสุขอยู่ในชั้นดุสิต เจริญพระชนม์กำหนดนับได้ 57 โภกั กับเศษ 60 แสนปี แล้วจุติจากดุสิตสวรรค์ ณ กาลเมื่อถึงนันทะอสงไขยกัป ซึ่งมีสารมณฑกัป (มีพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ 4 พระองค์) 1 บังเกิดขึ้น ครั้งนั้นพระบรมโพธิสัตว์ได้เสวยพระชาติกำเนิดในราชตระกูล ในกัณฐกนคร เป็นบรมกษัตริย์ ทรงพระนามพระเจ้าออรตีเทวราชขบพิตร ดำรงราชกิจโดยทศพิธราชธรรม ด้วยอานุภาพปสาทศรีธา ทรงตั้งพุทธภูมิภณิธานไว้แก่ใจ ได้อธิการยิ่งใหญ่ในมหาทานบารมีและสมาทานเบญจศีลอุโบสถกรรม บำเพ็ญกุศลธรรมสุจริตเป็นนิตยกาล มุ่งต่อพุทธภูมิภณิธานเที่ยงแท้ในพระหฤทัยอย่างเดียว และได้มาเสวยชาติกำเนิดพบพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงทำทานบารมี ทรงทำพุทธภูมิภณิธาน ในสำนักแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกๆพระองค์ ภายในอสงไขยกัปทั้ง 7 รวมนับได้ 1 แสน 2 หมื่น 5 พันพระองค์

2.2.2 เรื่อง พระเจ้าสาคร เป็นวชิปณิธานครั้งแรก

ในกาลก่อนแห่งสุญญกัป พระบรมโพธิสัตว์ทรงท่องเที่ยวอยู่ในสวรรค์และมนุษย์ เมื่อพระองค์ได้บังเกิดเป็นมนุษย์ได้บรรพชาเป็นดาบส บำเพ็ญกุศลนิมิตกรรมภาวนา ได้ปฐมญาณภูมิพรหม ชมฉานสุขอยู่จนสิ้นพระชนมายุกับ 1 แล้วจึงได้จุติจากชั้นพรหมโลกลงมาด้วยเดชานุภาพผลานิสงส์ ที่พระองค์ได้ทรงสั่งสมสุจริตธรรมเป็นอันมากหากอำนาจผล พระองค์ก็ได้กำเนิดในตระกูลกษัตริย์ ณ ธิญญวติมหานคร นามพระเจ้าสาครราช พระบรมโพธิสัตว์ดำรงสิริราชสมบัติสืบชาติตวยวงศ์โดยทศพิธราชธรรม ทุกวันพระ ทรงสวดมนต์รักษาศีลอุโบสถ และได้ทรงสดับพระธรรมเทศนาจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามศากยมุนีโคดม พระบรมโพธิสัตว์ได้ทรงทำวชิปณิธานว่าหากพระองค์ได้เป็นพระสัพพัญญู ผู้ล่วงพ้นสงสารทุกข์แล้ว และย่อมจะยังสัตว์ทั้งหลายให้ล่วงพ้นจากสงสารได้ด้วย ลำดับนั้น สมเด็จพระปุราณศากยมุนีจึงพิจารณาที่ทรงทราบ ว่า ความปณิธานของพุทธังกูรโพธิสัตว์ กำหนดแต่สารมณฑกัปนี้ไปอีก 13 อสงไขย เศษแสนกัป ในระหว่างที่สุดกาลนั้น จะมีภัททกัป ซึ่งรองรับพระพุทธเจ้าได้ถึง 5 พระองค์บังเกิดขึ้น จะได้เป็นพระพุทธเจ้า ทรงพระนามว่าศากยมุนีโคดม ถ้าหากพระองค์มีพระราชประสงค์พระสัพพัญญุตญาณแล้ว ให้ทรงบำเพ็ญบารมี 30 ทศให้เต็ม หลังจากสดับพุทธพยากรณ์ พระองค์ทรงสละราชสมบัติ ออกบรรพชา ศึกษาในทางคันถธุระขานิชานาญในไตรปิฎกแล้วจึง

บำเพ็ญเพียรในสมณกรรมฐานภาวนา ทำฌานอภิญญาให้เสื่อม สิ้นพระชนมายุแล้ว ก็ขึ้นไปบังเกิดในรูปาพจรพรหมโลก

### 2.2.3 เรื่อง สุเมธดาบส เป็นกาวจีปณิธาน และได้รับพยากรณ์ครั้งแรก

กาลต่อมาสองไขยกัป 4 มี 1) เสลอสองไขยกัป 2) โสภาสองไขยกัป 3) ขยอสองไขยกัป 4) รุจิรสองไขยกัป ซึ่งกาลนี้พระพุทธรูปโธสิสัตว์ได้ทรงกระทำพุทธภูมิกปณิธานพร้อมด้วยทวาร 3

ในสองไขยกัปเบื้องต้นคือเสลอสองไขยกัปนี้ มีสารมณฑกัป 1 บังเกิด ทรงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 4 พระองค์ คือ

1) พระตัมหังกร ทรงพระชนม์อยู่เที่ยวโปรดพุทธเวไนยสัตว์สิ้นแสนปี ก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน ครั้นในสมัยนี้พระเมธังกรโธสิสัตว์ ได้ทรงทำอภิกขารากินหาร ในสำนักแห่งพระตัมหังกรสัมพุทธเจ้า แต่ยังหาได้พุทธพยากรณ์ไม่

2) พระเมธังกร ทรงดำรงพระชนม์ทำพุทธกิจอยู่สิ้น 9 หมื่นปี แล้วก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน ในครั้งสมัยนี้ พระบรมโธสิสัตว์ก็ได้ทรงทำอภิกขารากินหารบารมี ในสำนักพระเมธังกรสัมพุทธเจ้า แต่ยังหาได้พุทธพยากรณ์ไม่

3) พระสรณังกร ทรงพระชนม์อยู่ทำพุทธกิจสิ้นกาล 3 หมื่น 7 พันปี แล้วก็เสด็จดับขันธปรินิพพาน ครั้นสมัยนี้ พระบรมโธสิสัตว์ก็ได้ทรงทำอภิกขารากินหารบารมี ในสำนักแห่งพระสรณังกรสัมพุทธเจ้า แต่ก็ยังหาได้พุทธพยากรณ์ไม่

4) พระทีปังกร ฌ กาลนั้นพระบรมโธสิสัตว์เกิดเป็นสุเมธพราหมณ์ เลี้ยงพระชนม์ชีพด้วยใบและผลาผลพฤกษ เจริญกุศลบิณฑกรรมทำอภิญญา 5 และสมาบัติ 8 ให้บริบูรณ์ในสันดาน ได้ทรงทำอภิกขารากินหารอริชฐานอุทิสชีวิตถวายแด่พระพุทธรูปองค์ ครั้นนั้นสมเด็จพระทีปังกรสัมพุทธเจ้าเมื่อเสด็จมาอยู่ ณ เบื้องเศียรเกล้าของพระสุเมธพราหมณ์ ได้ตรัสพยากรณ์ มีพระพุทธรูปดำรัสว่า ถ้าเราท่านทั้งหลายแล้วคลาดจากอมตธรรม ณ สำนักพระบรมโลกนาถองค์นี้แล้ว และท่องเที่ยวอยู่ ณ ภพสงสารนานไปในอนาคตจะมีกำหนดเพียงพุทธศาสนาของพระดาบสนี้ เมื่อดับฟังเช่นนั้นแล้ว พระสุเมธดาบสจึงพิจารณาประจักษ์ด้วยปัญญา เตือนสติแก่ตนว่าหากมีจิตใคร่จะไปให้ถึงพุทธภูมิโพธิญาณ ต้องสมาทานถือเอาบารมีตามลำดับดังนี้ 1) ทานบารมีธรรม 2) ศิลบารมี 3) เนกขัมมบารมีธรรม 4) ปัญญาบารมี 5) วิริยบารมี 6) ขันติบารมี 7) สัจจบารมี 8) อริชฐานบารมี 9) เมตตาบารมี 10) อุเบกขาบารมี และยังทรงพิจารณาต่อไปเพื่อให้ชำนาญเป็นอันดี แล้วได้จำแนกออกเป็นตริยางค์ คือจัดเป็นขั้นต้น (เนื่องด้วยวัตถุและทรัพย์นอกร่าง) ปานกลาง (เนื่องด้วยเลือดเนื้ออวัยวะ) และเป็นอย่างยิ่ง (เนื่องด้วยชีวิต) ปันให้เป็น 30 สิ่งออกไป เรียกรวมเข้าด้วยกันทั้งสิ้นจึงเป็นพระสมมติสบบารมี 30 ทศ ครั้นนั้นพระบรมโธสิสัตว์ เมื่อเทพตามนุษย์นิกร สโมสรประชุมกันทำสักการบูชา และอำนวยการด้วยประการนั้น ครั้นลุกขึ้นจากอาสน์ด้วยความปรีดาว่า กาลยังอีก 4 สองไขยกพิเศษแสนกัปเท่านั้น พระองค์จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธรูปเจ้า จึงอริชฐานมันด้วยวิริยบารมีหน่วงพระพุทธานุสติเป็นอารมณ์

น้อมกายบ่ายพักตร์เฉพาะทิศเป็นที่สถิตแห่งพระพุทธเจ้าแล้ว ก็ไปสู่หิมวันตประเทศโดยทางอากาศ อยู่เจริญ  
อภิญญาณสมาบัติมิให้เสื่อม สิ้นพระชนมายุ แล้วก็ไปบังเกิดในพรหมโลก

**ตอนที่ 3 โภธิสัมภารกถา ถอดว่าด้วยเรื่องการสั่งสมบารมี** ในระหว่าง 4 อสงไขยแสนกัป

3.1 เมื่อครั้งสมัยสารมณฑกัป สุดท้ายคือศาสนาพระพุทธปางกรล่งไป จึงเป็นสุญญอสงไขย (ไม่มี  
พุทธะ) มีเสลอสงไขยมหากัปที่ 1

3.2 จากนั้นเป็นสารกัป มีพระโกณฑัญญ์สัมพุทธเจ้า ได้พยากรณ์พระบรมโพธิสัตว์ซึ่งกาลนั้น  
เสวยพระชาติเป็นพระเจ้าวิชิตาวิมหาราชาธิราช ว่าคือหน่อพระชินศรีโพธิสัตว์ สืบไปในอนาคตกาล พระองค์  
จะได้ตรัสเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงพระนามพระโคตมบรมม

3.3 เมื่อสิ้นสารกัป จึงบังเกิดภาสองไขยมหากัปที่ 2 เป็นสุญญอสงไขยกัป

3.4 ต่อมาจึงมีสารมณฑกัป ทรงพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ คือ

1) พระสุมังคละ ในกาลนั้น พระบรมโพธิสัตว์ได้เสวยพระชาติกำเนิดในตระกูลพราหมณ์ทรง  
พระนามสุริยพราหมณ์ ได้ทรงบำเพ็ญอามิสมหาทาน ครั้งนั้นสมเด็จพระสุมังคลพุทธเจ้าได้ประทานพุทธ  
พยากรณ์ว่า กาลล่วงไปในอนาคต กำหนดได้ 2 อสงไขยเศษแสนกัป กาลนั้นแลพระมหากษัตริย์พราหมณ์สุริย  
พราหมณ์จะได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงพระนามพระโคตม

2) พระสมุณะ กาลนั้นพระพุทธอังกูรโพธิสัตว์ กำเนิดในภุมมคระกุล นามพญาอดุลยवासกรี มี  
มหิทศิกดานุภาพยิ่งใหญ ได้เป็นอภิสราธิปไตยในนาคพิภพ เมื่อออกจากนาคพิภพมาถวายทิพยภาษามีสิ่งาม  
ประเสริฐแก่สมเด็จพระสมุณสัมมาสัมพุทธเจ้ากับทั้งสงฆ์บริวารประมาณ 90 แสนโกฏิ สมเด็จพระศาสดาจารย์  
ก็ได้ทรงทำพุทธพยากรณ์ว่า พญาอดุลยนาคราชนี้ นานไปในอนาคตกาลกำหนด 2 อสงไขยเศษแสนกัปแล้วจะ  
ตรัสรู้เป็นพระสัพพัญญูพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามพระศรีศากยมุนีโคตม

3) พระเวตตะ ณ กาลนั้นพระพุทธอังกูรโพธิสัตว์ เสวยพระชาติกำเนิดในตระกูลพราหมณ์ ทรงนา  
อติเทวมานพ ได้สดับมจรธรรมกถา เลื่อมใสได้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ ยกมือขึ้นเหนืออุตตมงค์ แล้วเปลื้องอุต  
ตมงค์ ออกทำสักการบูชาพระสัทธรรมเทศนา ในขณะนั้น สมเด็จพระเวตพุทธเจ้า ได้ดำรัสพยากรณ์ว่า  
อติเทวมานพนี้ นานไปในอนาคตจักได้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามศรีศากยมุนีโคตม

4) พระโสภิตะ กาลนั้น พระบรมโพธิสัตว์ได้เสวยพระชาติกำเนิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาล  
นามว่าอชิตมานพ ได้สดับมจรธรรมกถาแล้ว ดำรงอยู่ในไตรสรณคมน์ บริจาคมหาทานแก่พระภิกษุสงฆ์ สมเด็จพระ  
พระโสภิตพุทธเจ้าได้พยากรณ์ว่า อชิตพราหมณ์นี้ นานไปในอนาคตกำหนดอีก 2 อสงไขยแสนกัป จักได้  
ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ทรงพระนามพระศากยมุนี

3.5 ครั้นต่อมาในวรกัป มีพระพุทธเจ้า 3 พระองค์ คือ 1) สมัยพระอินทสี่พุทธเจ้า ครั้งนั้นพระ  
บรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติกำเนิดเป็นพญายักษ์เสนาบดี 2) สมัยพระปทุมพุทธเจ้า ในกาลนั้นพระบรมโพธิสัตว์  
เสวยพระชาติกำเนิดเป็นพญาไกรสรสิงหาราช 3) สมัยพระนารถพุทธเจ้า ครั้งนั้นพระบรมโพธิสัตว์เป็นฤๅษี

3.6 ต่อจากวรกัปอีก 1 สุญญอสงไขย ไม่มีพุทธะ

3.7 จากนั้นสมัยมณฑลทกัป มีพระปฐมุตตรพุทธเจ้า ครั้นนั้นพระบรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นชฎิลดาบส

3.8 เมื่อสิ้นสารกัป จึงมีสุญญมหากัปเกิดขึ้นในระหว่างนั้นอีก 3 หมื่นมหากัป และหลังจากนั้นจึงมีมณฑลทกัป บังเกิดมีพระพุทธเจ้า 2 พระองค์ คือ 1) พระสุเมธพุทธเจ้า ครั้นนั้นพระบรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นมาณพนามว่าอุตตราณพ 2) พระสุชาตพุทธเจ้า ในครั้งนั้นพระบรมโพธิสัตว์ได้เสวยพระชาติเป็นบรมจักรพรรดิราชทรงมทิตธิอำนาจแผ่ไปในทวีป 4

3.9 เมื่อสิ้นกาลแห่งมณฑลทกัป มีสุญญอุสงโขยกัปบังเกิดคั่น 6 หมื่น 9 พัน 8 ร้อย 82 มหากัป กาลเว้นว่างจากพุทธกาล แล้วจึงมีวรกัปบังเกิด มีพระพุทธเจ้า 3 พระองค์ คือ 1) พระปิยทัสสีสัมพุทธเจ้า ครั้นนั้นพระบรมโพธิสัตว์เป็นพราหมณ์มาณพ 2) พระอถตทัสสีสัมพุทธเจ้า กาลนั้นพระบรมโพธิสัตว์เป็นดาบส 3) พระธัมมทัสสีสัมพุทธองค์ ครั้นนั้นพระบรมโพธิสัตว์เป็นองค์อมรินทร์

3.10 เมื่อสิ้นวรกัปแล้ว มีสุญญมหากัปคั่นระหว่างนั้นอีก 24 มหากัป แล้วจึงมีมณฑลทกัปบังเกิด ในที่สุด 94 กัปเมื่อนับถอยจากภัททกัปไป มีพระสิทธัตถสัมมาสัมพุทธเจ้า ครั้นนั้นพระบรมโพธิสัตว์เป็นฤๅษี มีนามว่ามังคลดาบส

3.11 หลังสิ้นมณฑลทกัป มีสุญญอุสงโขยมหากัปคั่น 2 มหากัป แล้วจึงมีมณฑลทกัปบังเกิดขึ้น นับถอยหลังจากภัททกัป 92 กัป มีพระพุทธเจ้า 2 พระองค์ 1) พระติสสสัมมาสัมพุทธเจ้า ครั้นนั้นพระบรมโพธิสัตว์เกิดในชาติตติยวงศ์ ทรงนามสุชาตบรมกษัตริย์ ได้ทรงสละสิริราชสมบัติออกบรรพชาเป็นดาบส 2) พระปุสสสัมพุทธเจ้า กาลนั้น พระบรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติในชาติตติยวงศ์ ทรงพระนามวิจิตบรมกษัตริย์ ได้ทรงละมโหศุรยสมบัติ ออกบรรพชาในสำนักพระปุสสศาสดาจารย์เจ้า

3.12 เมื่อสิ้นกาลมณฑลทกัป จึงบังเกิดสารกัป มีพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวคือ พระวิปัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้า ครั้นนั้นพระบรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นภุชงคราช มีมทิตธิอำนาจเป็นอันมาก นามว่าอตุลยนาคราชอุรคินทร

3.13 เมื่อสิ้นสารกัป มีสุญญมหากัปคั่น 60 มหากัป แล้วจึงมีมณฑลทกัป มีพระพุทธเจ้า 2 พระองค์ คือ 1) พระสิขีสัมพุทธเจ้า ครั้นนั้นพระบรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นบรมกษัตริย์ทรงพระนามพระเจ้าอรินทมราชาธิราช 2) พระเวสสภูสัมพุทธเจ้า ครั้นนั้นพระบรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นบรมกษัตริย์ทรงพระนามสุทัสสนะ

3.14 เมื่อสิ้นมณฑลทกัปหลังพระเวสสภูสัมพุทธเจ้า เกิดสุญญมหากัป 31 กัป จึงบังเกิดภัททกัป อันเป็นปัจจุบันนี้ ซึ่งมีพระพุทธเจ้า 5 พระองค์ 1) พระกกุสันธพุทธเจ้า ครั้นนั้นพระบรมโพธิสัตว์เกิดในชาติตติยราชวงศ์ทรงพระนามเขมนราชาธิราช 2) พระโกนาคมพุทธเจ้า ครั้นนั้นพระบรมโพธิสัตว์เป็นบรมชัตติยาธิบดี มีพระนามว่าพระเจ้าบรรพต 3) พระกัสสปพุทธเจ้า ครั้นนั้นพระบรมโพธิสัตว์เป็นโชติปาละมาณพ ได้บรรพชาอุปสมบทเป็นชินบุตรในพระพุทธศาสนา สมเด็จพระกัสสปสัมพุทธเจ้าได้ตรัสพยากรณ์ว่าจักได้เป็นพระพุทธเจ้าทรงพระนามศากยมุนีโคดมในภัททกัปนี้

เมื่อพุทธจักรโพธิสัตว์ได้สดับพุทธพจน์จากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 24 พระองค์ มีพระที่ปึงกรสัมพุทธเจ้าเป็นต้น มีพระกัสสปทศพลญาณเป็นอวสาน ก็ทรงมีกมลโสมนัสปริดา อธิษฐานพุทธานิหารบารมีสมาทานถือเทียงทศบารมีธรรมทั้ง 10 ทิศทุกภพทุกชาติในนั้นๆ โดยลำดับ จนถึงได้ตรัสรู้ ณ ภัททกัปปัจจุบันนี้ และพระอริยมะตไตรยจัก ในอนาคตกาล

**ตอนที่ 4 พุทธมาตุกถา** กล่าวด้วยเรื่องของพระพุทธรมาดา 2 เรื่อง 1) พุทธมาตุสัมภารกถา ว่าด้วยเรื่องการสั่งสมบารมีของพระพุทธรมาดา คือพระนางสิริมหามายาพุทธรมาดา เดิมพระนางก็ได้ปรารภนาที่พระพุทธรมาดาแต่ครั้งสมัยพระวิปัสสิสัมพุทธเจ้า และ 2) วิวาหมงคลกถา ว่าด้วยเรื่องการอภิเษกสมรสของพระพุทธรมาดา ณ วันเพ็ญเดือน 4 ระหว่างสมเด็จพระสิริสุทโธทนะกับพระสิริมหามายาราชเทวี ครั้งนั้นสุททวาสมหาพรหมลงมาพร้อมด้วยเทพยดา ท้าวสหัมบดีพรหม เทพบุตรเทพธิดา ชวนกันมาร่วมในการมงคล ประกาศก้องสาธุการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

**ตอนที่ 5 พุทธกถา** กล่าวด้วยเรื่องของพระพุทธรเจ้า 7 เรื่อง คือ

1) ตูลิตปริวัตตกถา ว่าด้วยเรื่องพระโพธิสัตว์ในสวรรค์ชั้นดุสิต ในพระชาติที่ 2 รองปัจฉิมภวิกาชาติเป็นเวลาแสนปีมนุษย์

2) ราชาภิเสกกถา ว่าด้วยเรื่องการขึ้นครองราชย์ของพระโพธิสัตว์ ครั้นเมื่อมีพระชนม์ 16 พรรษาแล้ว สมเด็จพระราชาบิดาให้สร้างปราสาท 3 หลัง เสร็จแล้วจะมอบเศวตฉัตร ให้ดำรงราชสมบัติ พร้อมให้พระบรมวงศานุวงศ์ศากราชทั้งปวงแต่งพระราชธิดาส่งมาแต่พระราชโอรส แต่ทุกพระองค์ยังไม่ถวายธิดาเพราะพระสิริทศตอายุยังน้อยคิดว่ายังไม่ชำนาญในศิลปศาสตร์ใด แต่เมื่อพระสิริทศตราชกุมารได้ศึกษารอบรู้ศิลปศาสตร์และแสดงสรรพวิพาทหกลิปปะ เป็นที่ประจักษ์ในความสามารถ ฝ่ายพระศากราชทั้งหลายได้เห็นแล้วก็โสมนัสยินดีพร้อมยอมถวายธิดาแด่มหาบุรุษเจ้า นับเป็นนางกษัตริย์ 6 หมื่น สมเด็จพระเจ้าสิริสุทโธทนะก็ราชาภิเษกพระโอรสราชกุมาร ตั้งพระพิมพาโยธธรรราชเทวีเป็นเอกอัครมเหสี ให้เสวยสิริราชสมบัติในกรุงกบิลพัสดุ์มหานคร

3) มหาภินิคมกถา ว่าด้วยเรื่องการออกผนวชของพระโพธิสัตว์ เนื่องจากได้ทอดพระเนตรเห็นคนชรา เห็นคนเจ็บไข้ร้องครวญคราง เห็นคนตาย และได้พบบรรพชิต โดยนายสารถีทูลว่าบุคคลผู้ดำรงอยู่ในบรรพชิตเพศ จะยกตนออกให้พ้นวิภวสังสารได้ และในคืนหนึ่งที่ทรงลุกจากบรรทม ทรงนั่งแล้วทอดพระเนตรดูหม่อมวงศ์นาง นอนครางนอนกรน บ่นเพื่อละเมอคว่ำหาเพื่อน บ้างนอนเป็นอนบิตหน้าอ้าปากเคี้ยวฟัน บางนางนอนน้ำลายไหล ทั้งภูเขาและสไบหลุดลุ่ย ก็บังเกิดธรรมสังเวชเป็นกำลัง พระทัยรัตนตสลดลง จึงออกซึ่งอุทธานวจาว่า สังสารวัฏประกอบด้วยอันตราย เบียดเบียนสัตว์ ล่อลวงสัตว์ให้ลุ่มหลง สัตว์โลกทั้งปวงนี้เห็นวิปลาสจึงรักใคร่ลุ่มหลงพะวงอยู่ด้วยสังสารวัฏ มิได้เบื่อหน่ายมิได้ละเสียซึ่งอาลัยอันใหญ่หลวง ในห้วงภพวงสารนี้จากนั้นจึงทรงเสด็จออกจากพระราชวังด้วยม้ากัณฐก โดยมีนายฉันทนามาตย์ถือหางม้าพากันออกไปสู่มหาภิเนษกรรมณ์ (การเสด็จออกบรรพชาของพระพุทธรเจ้า) ในเวลารাত্রี

4) ทูกรกิริยาภาภา ว่าด้วยเรื่องการทรมานตนของพระโพธิสัตว์ พระองค์ทรงค้นคว้าหาทางตรัสรู้ พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณด้วยวิธีการต่างๆ โดยบำเพ็ญเพียรทาง ทูกรกิริยา ทรมานกายให้ลำบากอย่างยิ่ง เริ่มแต่ทรงขบฟันด้วยฟัน อัดเพดานปากด้วยลิ้น ผ่อนลมหายใจเข้าออกให้เหลือน้อยๆ แล้วกลืนลมหายใจ นานๆ จนตัวร้อนเป็นไฟเหงื่อไหลย่อย หัวใจสวิงสวาย ทรงเสวยพระกระยาหารแต่น้อยจนถึงไม่เสวยเลย ในที่สุดพระวรกายก็ซูบผอมได้รับความลำบากอย่างยิ่ง จวนเจียนพระชนม์จะแตกสลาย ถ้วนถึง 6 พรรษา นับว่าเป็นความเพียรอย่างยิ่ง ยากที่นักพรตใดๆ จะทำได้ แต่ก็หาสำเร็จพระสัมมาสัมโพธิญาณไม่ เพราะทุกกรกิริยา ไม่ใช่ทางแห่งการตรัสรู้

5) พุทธบุษยภาภา ว่าด้วยเรื่องการบูชาแก่สัมมาสัมโพธิสัตว์ โดยนางสุชาดานำถาดมธุปายาสไปถวาย ในวันก่อนวันเพ็ญเดือน 6 ประจวบวันกำหนดพระมหาบุรุษเจ้าทรงกระทำทุกกรกิริยาครบ 6 พรรษาลงในวันนี้

6) มารวิชัยภาภา ว่าด้วยเรื่องทรงชนะมาร ในกาลนั้นพญามาราริราชผู้โง่บาป ให้ธิดาทั้ง 3 ไปเฝ้าโลม พระมหาบุรุษ แต่ก็ถูกขับและกลับกลายเป็นคนชรา ละอายพากันกลับไป แต่พญามาราริราชยังทรงพิโรธ มีความริษยาครอบงำสันดาน ร้องป่าวรวมพลมารพร้อมสาตราวุธต่างๆ เพื่อเอาพระสีหัตถ์ธิดามาฝากลิ้นเฝ้าดวงใจออกมาขยี้ขยำให้ยับ ส่วนพระมหาบุรุษตัวคนเดียว ไร้ญาติศาสตราวุธแม้แต่เทพยเจ้าทั้งหลายเกรงพญามาร ต่างก็ละทิ้งพระองค์แล้วพากันหลีกหนีไป พระมหาบุรุษจึงทรงระลึกถึงบารมี 30 ทศให้มาต่อสู้อพญามาร พระองค์ทรงตั้งไว้ซึ่งศีลบารมีมั่น ทรงพระขรรค์คมกล้า กล่าวคือพระปัญญาบารมี ด้วยพระหัตถ์กล่าวคือ ศรัทธา ทรงกระทำซึ่งโล่ห์แขนป้องกันพระองค์ด้วยพระสมภารบารมี ตั้งพระพักตร์เป็นปกติมิได้เหลียวแลไป เบื้องซ้ายหรือขวา พญามารและเสนามารแพ้วพระบารมีพระมหาบุรุษ และสลัดเสียซึ่งสรรพศาสตราวุธทั้งปวง แล้วยกหัตถ์ถ่มมีสการขึ้นเหนือเศียร

7) อภิสัมโพธิภาภา ว่าด้วยเรื่องการตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เมื่อพระมหาบุรุษเจ้าถึงซึ่งซึ่งขัยมมงคล คือผจญมารกับทั้งเสนาให้พ่ายแพ้แล้ว พระองค์กระทำมโนสิการในพระอานาปานสติกรรมฐาน แล้วพระองค์ระลึกชาติหนหลังได้โดยละเอียดในเวลาปฐมยาม (18 นาฬิกา ถึง 4 ทุ่ม) เมื่อล่วงเข้าถึงมัชฌิมยาม (22 นาฬิกา ถึงตี 2) พระองค์ทรงพิจารณาชำระทิพยจักขุและทิพยโสตญาณ มีพระเนตรและพระกรรณประดุจดั่งทิพย เห็นแจ้งประจักษ์ในสัตตสังขารทุกสิ่งทุกประการ ครั้นล่วงเข้าถึงปัจฉิมยาม (ตั้งแต่ตี 2 ถึงย่ำรุ่ง หรือ 6 นาฬิกา) พระองค์จึงปลงพระปัญญาพิจารณาปัจฉยการ คือพระปฏิจจนมุขปาธธรรม ความว่าสังขารธรรมทั้งหลาย ย่อมบังเกิดแต่อวิชชาเป็นปัจจัยซึ่งมีอยู่มากนักในสันดาน อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะจึงมี เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาจึงมี เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทานจึงมี เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี เพราะภพเป็นปัจจัยชาติจึงมี เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะจึงมี ความโศก ความคร่ำครวญ ทุกข์ โทมนัส และความคับแค้นใจ ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งปวงนี้ จึงมี สรุปรว่าอวิชชาตัวเดียวนี้แลเป็นมูลเหตุให้บังเกิดกองทุกข์ทั้งปวง ดังนั้นเมื่อกำจัดกิเลส

ต้นหากกล่าวคือวิชานั้นเสียขาดแล้ว จิตน้อมห่วงเอานิพพานเป็นอารมณ์ เมื่อพระองค์ทรงพิจารณา พระปฏิจกสมุปปาท ธรรมเป็นอนุโลม ปฏิโลม ถอยหน้าถอยหลังไปๆมาๆ เมื่อเวลาจวนใกล้รุ่ง พระองค์ก็ได้ บรรลุพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นองค์พระพุทธเจ้าในโลก

**ตอนที่ 6 ภาคผนวก** ว่าด้วยปัญหาถามว่าอสงไขย แปลว่าอะไร ตอบว่าการนับเลข 1 ตามด้วยเลข ศูนย์ 140 ตัว ถามว่าอสงไขยมีกี่ประเภท ตอบว่ามี 2 คืออสุญญอสงไขย ที่ไม่ว่างเปล่าจากพระพุทธเจ้า และ สุญญอสงไขย ได้แก่อสงไขยที่ว่างเปล่าจากพระพุทธเจ้า ถามว่ากัป แปลว่าอะไร ตอบแปลว่า กำหนด อายุ ของเหล่าสัตว์ ถามว่ากัปมีกี่ประเภท ตอบว่ามี 4 ประเภท และท้ายภาคผนวกมีตารางแสดง 4 อสงไขย แสน กัป และมีตารางแสดงการนับสังขยาคุณ

### จุดแข็ง – จุดอ่อน

#### 1. ด้านโครงสร้างของหนังสือ

หนังสือ “สัมภารวิบาก ชื่อรอง กว่าจะจักเป็นพระพุทธเจ้า” ผู้เขียนต้องการนำเสนอเรื่องราวของ พระพุทธเจ้าพระศรีศากยมุนีโคตมบรมไตรโลกกุตตมาจารย์ เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ โดยเริ่ม ตั้งแต่ณิกปณิธาน จนอุทานเปล่งวาจาปรารถนาพุทธภูมิ แล้วกำหนดปรารถนาพร้อมด้วยกาย วาจา ใจ รวมเป็น ระยะเวลาทั้งสิ้น 20 อสงไขยเศษแสนกัป โดยแบ่งเนื้อหาเป็นตอน ตามลำดับช่วงเวลาและปณิธานปรารถนา เป็น 5 ตอน และตอนที่ 6 เป็นภาคผนวก อธิบายอสงไขย แยกพิจารณาแต่ละตอนได้ดังนี้

ตอนที่ 1 กัปปกกา เป็นการเกริ่นนำให้ผู้อ่านทราบพุทธประวัติ ให้เห็นภาพรวมว่ามี 3 กาลคือกาล เมื่อนิกปณิธาน กาลเมื่อเปล่งอุทานวาจาปรารถนาพุทธภูมิ และกาลเมื่อพร้อมปรารถนาพุทธภูมิทั้งกายวาจา และใจ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและทราบว่าระยะเวลาแต่ละช่วงยาวนานเพียงใด

ตอนที่ 2 นิทานกถา เป็นการเล่าพุทธประวัติแบบนิทาน ว่าด้วยเรื่องเหตุของความเป็นพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งแรกเริ่มปณิธานปรารถนาพุทธภูมิ จนถึงวิปณิธาน กายวิปณิธานและได้รับพยากรณ์ครั้งแรก เมื่อ ผู้อ่านได้ทราบที่มา และเหตุแห่งปณิธานจนถึงได้รับพยากรณ์ครั้งแรกจากสมเด็จพระที่ปิงกรสัมพุทธเจ้าว่า สุเมธชฎิลมหาบุรุษจะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้า ทำให้เนื้อหามีความน่าสนใจและน่าติดตามในตอนต่อไป

ตอนที่ 3 โพธิสัมภารกถา เป็นกถาว่าด้วยเรื่องการสั่งสมบารมีในระหว่าง 4 อสงไขยแสนกัป เป็นกาล หลังจากปฐมพยากรณ์จากพระที่ปิงกร ในตอนที่ 3 นี้แสดงให้เห็นความยาวนาน ในการมุ่งมั่นตั้งปณิธานเพื่อให้ สำเร็จผลการสั่งสมบารมี ด้วยความเพียร อดทน เพื่อบรรลุธรรมและยังสัตว์ทั้งหลายกับทั้งเทวโลกให้สามารถ ตัดขาดวัฏสงสาร

ตอนที่ 4 พุทธมาตูกถา เป็นกถาว่าด้วยเรื่องของพระพุทธรูปมาตา ตั้งแต่การสั่งสมบารมี การอภิเษก สมรส ของพระพุทธรูปมาตา ในตอนที่ 4 นี้พรรณนาถึงพระสิริมาตยาพุทธรูปมาตา ทำให้ผู้อ่านทราบว่า เดิม นั้นสมเด็จพระนางได้ปรารถนาที่พระพุทธรูปมาตาแต่ครั้งเมื่อศาสนาพระวิปัสสิสัมพุทธเจ้า ครั้นหลังจาก สิ้นพระชนม์ก็ได้ท่องเที่ยวชมอุคตสมบัติในสวรรค์และมนุษย์อยู่กาลนาน และได้มาบังเกิดในชาติติยราช จากนั้น

ไปบังเกิดในดุสิตสวรรค์ จนจุติลงมาบังเกิดเป็นชาติดิยราชิตาสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยมงกุฎ มีพระอนุภาพมากพระบารมีโดยแท้

ตอนที่ 5 พุทธกถา แบ่งเป็นตอน 5.1) ตลิตประวัติตถกถา ตอน 5.2) ราชากิเสกกถา ตอน 5.3) มหาภินิกขมนกถา ตอน 5.4) ทุกกรกิริยากถา ตอน 5.5) พุทธปุชากถา ตอน 5.6) มารวิชยกถา และตอน 5.7) อภิสัมโพธิกถา ในตอนที่ 5 นี้ได้เน้นทำให้พุทธศาสนิกชนได้ทราบเฉพาะเรื่องราวที่มีความสำคัญเกี่ยวกับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ตอนที่ 6 ภาคผนวก ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับบอสงไขย มีอธิบายความหมายและตารางแสดงให้เห็นชัดเจน ชื่อกับ พระนามพระพุทธเจ้า 28 พระองค์ และช่วงบอสงไขย รวมทั้งมีตารางแสดงการนับสังขยาคุณ ทำให้ผู้อ่านสามารถเปิดดูเทียบช่วงกาลต่างๆได้ง่าย

ต่อจากภาคผนวกมีรายชื่อผู้ร่วมบุญพิมพ์หนังสือสัมภารวิบากเล่มนี้ ผู้วิจารณ์จึงขอกราบขอบพระคุณและอนุโมทนาในกุศลเจตนา เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชนผู้สนใจศึกษาพระพุทธศาสนา ... สาธุ สาธุ สาธุ อนุโมทนา...

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม เป็นการสรุปเรื่องราวทั้งหมดทั้งหมดของพระบรมโพธิสัตว์ในทุกภพทุกชาติ เป็นเวลายาวนานแสนนานของการสร้างบารมี กล่าวคือยาวนานกว่า 20 บอสงไขยแสนกัป คือระยะเวลาที่โลกแตกดับไปเป็นจำนวน  $20 \times 10^{140}$  คือการแตกดับของโลกใบนี้ จึงพอจะทำให้เราเทียบเคียงได้ว่าสิ่งที่เราเคยรับรู้รับทราบนั้นน้อยมาก ส่วนใหญ่ก็จะศึกษาและรู้ประวัติกันเพียงชาติเดียวคือชาติที่เกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ มีพระราชชนกชนนีชื่อว่าอะไร อยู่ที่ไหน เมืองอะไร มีวงศาคณาญาติเป็นใครบ้าง ดำเนินชีวิตอย่างไร จนถึงปรินิพพาน หรือหากจะศึกษายาวนานกว่านั้นก็จะเป็น 10 พระชาติสุดท้ายที่พระโพธิสัตว์ได้บำเพ็ญปรมาตบารมีขั้นสูงสุดก่อนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า แต่หนังสือเรื่อง “สัมภารวิบาก ชื่อรอง กว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า” เล่มนี้ เป็นการเล่าประวัติที่ยาวนานกาลไกลมาก และผู้เขียนสามารถเขียนออกมาได้เป็นเล่มขนาดน่าอ่าน นำเสนอเรื่องราวพุทธประวัติในทุกชาติได้สนุกน่าติดตาม โดยใช้การเล่าเรื่องแบบนิทาน และมีการอ้างอิงพุทธพจน์ที่เปล่งวาจา ที่เป็นภาษาบาลี ทำให้เรื่องราวน่าเชื่อถือ เพราะว่าพระพุทธองค์ตรัสไว้เช่นนั้นจริง และผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าหากผู้เขียนมีอ้างอิงพระไตรปิฎกกว่ามาจากเล่มใด ข้อใด หน้าใด ไว้ด้วย จะช่วยให้ผู้อ่านได้ไปศึกษาค้นคว้าพุทธประวัติเพิ่มเติม เป็นการส่งเสริมผู้มีศรัทธาในพระพุทธองค์ ตั้งมั่นและมั่นคงมากขึ้น พร้อมทั้งได้เห็นแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำมาเป็นแบบอย่าง แม้เพียงน้อยนิดที่จะกระทำได้ก็มีคุณค่าเป็นเสบียงบุญเดินทางตามทางที่พระองค์ทรงแนะและปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่างหลายภพหลายชาติ เป็นเสบียงเดินทางตามที่พระพุทธองค์เสด็จไปดีแล้ว

ในทัศนะของผู้วิจารณ์ เห็นว่า หากผู้อ่านต้องการจะเข้าใจพุทธประวัติให้ลึกซึ้ง จึงจำเป็นต้องมีการประพฤติปฏิบัติธรรมมาเป็นเวลาพอสมควร ไม่เช่นนั้นก็จะมีความสนใจดังต่อไปนี้

1) ในหนังสือ “สัมภารวิบาก ชื่อรอง กว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า” มีการกล่าวถึงจำนวนนับที่เป็นจำนวนมาก ยากจะจินตนาการความเป็นไปได้สำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป เช่น 1 บอสงไขย ซึ่งนับ 1 ตามด้วย

เลขศูนย์ 140 ตัว ( $1 \times 10^{140}$ ) เป็นเวลาที่นานมากเกินอายุของโลกปัจจุบัน ซึ่งตามหลักฐานทางธรณีวิทยา ซากบรรพชีวิน และการคำนวณอายุทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีปัจจุบัน คำนวณอายุโลกโดยแคลร์ คาเมรอน แพตเตอร์สันโดยใช้การหาไอโซโทปของยูเรเนียม-ตะกั่วกับอุกกาบาตหลายชนิดรวมถึงอุกกาบาต Canyon Diablo ได้เพียง 4,540 ล้านปี ( $4.54 \times 10^9$ ) (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2565)

2) ในหนังสือ“สัมภารวิบาก ชื่อรอง กว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า” มีการกล่าวถึงจำนวนคน จำนวนสัตว์ ซึ่งเป็นจำนวนมากเกินสภาพปัจจุบัน เช่น นางพระพีเลียงทั้งปวง พนักงานอุปัฏฐากพระมหาบุรุษเจ้า คณานับทั้งสิ้นด้วยกันเป็นสตรี 400 บุรุษ 200 รวมทั้งสิ้น 600 ด้วยกัน ซึ่งเป็นจำนวนมากเกินจำเป็นหากปัจจุบันก็น่าจะมีอย่างมาก 2-3 คน และบางตอนกล่าวถึงเมื่อหลังพระมหาบุรุษแสดงศิลปศาสตร์ ฝ่ายพระยาศากยราชทั้งหลายพร้อมอมถวายธิดา นับเป็นนางกษัตริย์ 6 หมื่น สมเด็จพระเจ้าสิริสุทโธทนะที่ราชาภิเษกพระโอรสราชกุมาร ตั้งพระพิมายโสธรราชเทวีเป็นเอกอัครมเหสี แคเฉพาะที่เป็นนางกษัตริย์ก็นับว่าเป็นจำนวนที่เยอะมาก

3) ส่วนสูง และอายุของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ที่กล่าวถึงในกาลก่อนภัททกับ เมื่อเปรียบเทียบกับโลกมนุษย์ปัจจุบัน จะไม่มีหลักฐานอ้างอิง ว่าแต่ละพระองค์ทรงมีพระชนม์อยู่บนโลกมนุษย์นี้ ดังเช่นพระที่ปังกร ทรงพระชนมายุแสนพรรษา สูง 80 ศอก

ดังนั้นจึงควรพิจารณาตามที่พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องพุทธวิสัยว่าเป็นอจินไตย (อง.จตุกก.(ไทย) 21/77/122) คือเป็นสิ่งที่ไม่อาจเข้าใจได้ด้วยตรรกะสามัญของปุถุชน ทำให้ผู้ที่อ่านหนังสือเล่มนี้มีคำถามในใจและอยากติดตามอ่านหนังสือเล่มนี้จนจบ ซึ่งสิ่งที่ไม่อาจเข้าใจได้ด้วยตรรกะสามัญของปุถุชน มี 4 อย่างได้แก่ 1) พุทธวิสัย วิสัยแห่งความมหัศจรรย์ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย 2) ฌานวิสัย วิสัยแห่งอิทธิฤทธิ์ของผู้มีฌาน ทั้งมนุษย์ และเทวดา 3) กรรมวิสัย วิสัยของกฎแห่งกรรม และวิบากกรรม คือการให้ผลของกรรมที่สามารถติดตามไปได้ทุกชาติ 4) โลกวิสัย วิสัยแห่งโลก คือการมีอยู่ของสวรรค์ นรก และสังสารวัฏ ในทางพระพุทธศาสนาไม่แนะนำให้คิดเรื่องอจินไตย เพราะวิสัยปุถุชนไม่อาจเข้าใจได้โดยถูกต้องแท้ เพราะความเข้าใจที่เป็นสิ่งลึกลับ เป็นเรื่องทางจิต หรือเป็นเรื่องที่ไม่สามารถหาคำตอบที่สิ้นสุดได้ ถ้าคิดมากจริงจึงในการหาคำตอบเหล่านั้นจากการคิดเดาเอาด้วยตรรกะเองจึงอาจกลายเป็นคนบ้าได้ อจินไตยในเรื่องทางจิตจึงเป็นเรื่องที่รู้ได้ด้วยการบรรลุธรรมขั้นสูงเท่านั้น

## 2. ด้านเนื้อหาและคุณค่าวรรณกรรม

เนื้อหาของหนังสือ“สัมภารวิบาก ชื่อรอง กว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า” เป็นการเล่าพุทธประวัติอย่างละเอียดโดยใช้การเขียนแบบเล่านิทานเป็นเรื่องๆ ตามลำดับเหตุการณ์ ลำดับการจุติของพระบรมโพธิสัตว์ ตั้งแต่ครั้งแรกเริ่มก่อนตั้งปณิธานจนถึงพร้อมด้วยสัมปทาคุณ 3 อย่างได้แก่ 1) เหตุสัมปทา คือการถึงพร้อมด้วยเหตุ เหตุคือพระมหากรุณาที่ตั้งไว้แต่แรกเริ่มว่า “ถ้าเราพ้นทุกข์แล้ว จะช่วยให้สัตว์ทั้งหลายพ้นทุกข์ด้วย” และทรงบำเพ็ญโพธิญาณ พุทธการกบารมีธรรมสิ้นกาลนาน นับประมาณเป็นโกฏิกับตั้งแต่ได้รับพยากรณ์จากสำนักพระที่ปังกรพุทธเจ้าเป็นต้นมา 2) ผลสัมปทา คือการถึงพร้อมด้วยผล 4 อย่าง คือ หนึ่งมีความถึง

พร้อมแห่งมรรคญาณ สองความถึงพร้อมแห่งการประหารกิเลสทั้งปวงพร้อมทั้งวาสนา สามความถึงพร้อมแห่ง  
อานุภาพในการทำสิ่งที่ทรงปรารถนาให้สำเร็จ สี่ความถึงพร้อมแห่งรูปกายที่ประดับแล้วด้วยมหาบุรุษลักษณะ  
32 อนุพยัญชนะ 80 อันเป็นที่เจริญนัยน์ตาของชาวโลก 3) สัตตูปการสัมปทา คือความถึงพร้อมแห่งการอุป  
การสัตว์คือทรงมีพระอัยยาศัยเกื้อกูลเป็นนิตย์ แม้กับผู้ประสงคร้ายในพระองค์เช่นพระเทวทัต เป็นต้น จนพระ  
ชาติสุดท้ายเมื่อพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่โคนต้นพระศรีมหาโพธิ การตรัสรู้ธรรมทำให้  
พระองค์ทรงหมดจดจากกิเลส และพระองค์ทรงแสดงธรรมที่พระองค์ทรงตรัสรู้ ก็เพื่อให้ผู้ปฏิบัติตามหมดกิเลส  
ด้วย พระองค์ทรงแสดงธรรมอันจะนำสัตว์ออกจากทุกข์ทั้งปวง โดยมีได้ทรงเพ่งลากลักการะ

ในทัศนะของผู้วิจารณ์ หนังสือ “สัมภารวิบาก ชื่อรอง กว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า” เป็นหนังสือที่มี  
คุณค่าอย่างยิ่ง เป็นหนังสือโบราณ ทำให้ผู้อ่านผู้ศึกษาเกิดศรัทธา เกิดปัญญา เข้าใจพระพุทธประวัติอย่าง  
ถูกต้องตลอดสาย ว่าพระองค์ทรงเป็นอัจฉริยบุคคล หาผู้เปรียบปานมิได้ เนื่องด้วยระยะเวลาที่ทรงบำเพ็ญ  
บารมี ด้วยเหตุและผลโดยสมบูรณ์พร้อม ในพระชาติสุดท้าย เมื่อประสูติก็เสด็จพระดำเนินได้ พร้อมเปล่งวาจา  
ว่า “อัครโหมสมิ โลกัสสะ เขฎฐโหมสมิ โลกัสสะ อยมันติมาชาติ นัตถิทานิ ปุณฺณโกโว. เราเป็นผู้เลิศในโลก เรา  
เป็นผู้เป็นใหญ่ในโลก เราเป็นผู้ประเสริฐสุดในโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ ภาพใหม่อีกมิได้มี” (ที.ม. (ไทย)  
10/31/14)

## สรุป

หนังสือเรื่อง “สัมภารวิบาก ชื่อรอง กว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า” ทำให้ผู้อ่านซึ่งเป็นสามัญชน  
พุทธศาสนิกชนคนธรรมดา ที่ไม่มีความรู้ในภาษาบาลี สันสกฤต และไม่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกเล่มใดเลย  
สามารถอ่านหนังสือเล่มนี้แล้วเข้าใจพุทธประวัติ ตั้งแต่เมื่อแรกเริ่มนึกปณิธานว่าจะขอตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า  
นี่ก็อยู่ในพระหฤทัยตั้งแต่พระศาสนาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามพระพรหมเทวะ จนถึง  
พระพุทธศาสนาพระปุราณศากยมนับได้ 7 อสงไขย ภายในอสงไขยกับทั้ง 7 ประการนี้ สมเด็จพระชินศรีสัม  
พุทธเจ้าทั้งหลายได้มาอุบัติตรัสในโลกโดยนับรวมได้ 1 แสน 2 หมื่น 5 พันพระองค์ พระพุทธอัครโหมสมิ ได้  
ทรงบำเพ็ญทานบารมี และสมาทานเบญจศีลอุโบสถกรรม บำเพ็ญกุศลธรรมสุจริตเป็นนิตยกาล มุ่งต่อพุทธ  
ภูมิปณิธานเที่ยงแท้ในพระหฤทัยอย่างเดียว จากนั้นออกพระวาจาได้ว่าจะปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้าเบื้องต้น  
กำหนดแต่พระปุราณศากยมนี トラบเท่าถึงศาสนาพระทีปังกรสัมมาสัมพุทธเจ้า นับได้ 9 อสงไขย หลังจาก  
พระทีปังกรสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสพยากรณ์ว่านานไปในอนาคตพระบรมโพธิสัตว์จะได้สำเร็จในศาสนา  
พระองค์จึงกำหนดปรารถนาพร้อมทั้งกายวาจาและใจและได้บำเพ็ญพระบารมีมา ตลอดกาลถึงศาสนาพระพุ  
มุตตรสัมมาสัมพุทธเจ้า นับได้ 4 อสงไขย จึงเป็นกาลนานนับรวมได้ 20 อสงไขย และมีเศษแสนกัปป์ คือกาล  
ตั้งแต่ศาสนาพระพุมุตตรสัมมาสัมพุทธเจ้า トラบเท่าถึงพระกุกกสันธะ ณ กาลเบื้องต้นแห่งภัททกัปป์นี้ กาล  
ระหว่างนี้แลนับได้แสนกัปป์ที่มีกำหนดเบื้องต้น 7 อสงไขย และท่ามกลาง 9 อสงไขย รวมเข้าด้วยกันจึงเป็น 16

อสงไขย รวมเข้ากับกาลเบื่องหน้าอีก 4 อสงไขย จึงเป็น 20 อสงไขย ประมวลเศษแสนกับเข้าทั้งสิ้นด้วยกัน จึงเป็นอันนับได้ 20 อสงไขยแสนกับ

จากเนื้อหาที่กล่าวมาในหนังสือเล่มนี้ ทำให้เราชาวพุทธได้รู้เรื่องของพระพุทธเจ้าโดยตลอดสายคือ ตั้งแต่จิตปรารถนาสัมมาสัมโพธิญาณ ย้อนไปนานหลายอสงไขยหลายกัป ได้สร้างบารมีเต็มบริบูรณ์กว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้า มีหลักพุทธธรรมคำสอนมากถึงแปดหมื่นสี่พันพระธรรมชันธ์ หนังสือเล่มนี้ทำให้ผู้อ่านรู้จักพระพุทธเจ้ามากยิ่งขึ้น ทำให้เข้าใจในความวิริยะ พากเพียร ความตั้งมั่นในปณิธานชาติแล้วชาติเล่า เป็นทั้ง มนุษย์ เป็นพราหมณ์ เป็นดาบส เป็นฤๅษี เป็นกษัตริย์ เป็นองค์อมรินทร์ เป็นพญายักษ์ เป็นพญานาค และหนังสือเล่มนี้ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความเป็นเหตุเป็นผลของพระรัตนตรัย โดยเฉพาะรัตนะที่หนึ่ง หากมีการปฏิรูปหลักธรรม มีการกล่าวตู่ มีการทำลาย ด้วยความหวังดีก็ตาม ด้วยเจตนาใดก็ตาม จะได้ลดน้อยลง และเมื่อเข้าใจดีในรัตนะที่หนึ่งแล้ว ก็จะทำให้ตั้งใจศึกษารัตนะที่สอง เข้าใจสัทธิธรรม แล้วช่วยรักษารัตนะที่สอง และรัตนะที่สามให้อยู่สืบไป

### เอกสารอ้างอิง

- นาคะ ประทีป. (2471). *สัมภารวิบาก ชื่อรอง กว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: คณะสงฆ์กรุงเทพมหานครและพุทธศาสนิกชนทั่วไป.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.